

A l'abric de la intempèrie

Miquel Tormo Sanjuan (Universitat de Barcelona)

Esquirol, Josep Maria (2021) *Humà, més humà: una antropologia de la ferida infinita*. Barcelona, Quaderns Crema, 176 pàgs.

La virtut d'aquest assaig és que abriga de la mateixa manera que abriguen les bones obres literàries. En *Humà, més humà: una antropologia de la ferida infinita* l'estètica està tan present com la pedagogia. Igual que Josep Maria Esquirol fa referència al dia i a la nit, al cel i a la terra, etc., com a junctures de la diferència, es pot fer referència també a l'articulació contrastada entre estètica i pedagogia en el seu assaig. L'estètica, d'una banda, habita en les paraules senzilles que fa servir l'autor, paraules pures desposseïdes de tota impropietat, paraules genuïnes. Senzillesa, puresa i genuïtat que impacten més el lector que qualsevol llenguatge ampul·lós, però sense vida o, sobretot, que qualsevol llenguatge descurós a manera de faramalla. Aquests llenguatges espuris contribueixen al desori actual i accentuen encara més el desemparament humà. És per això que el llenguatge d'Esquirol impacta, perquè s'allunya (ço és, *desexplica*) per apropar-se després, perquè les paraules senzilles, pures i genuïnes impacten en el sentit de connectar el lector amb allò senzill, pur i genuí, a saber: la vulnerabilitat de l'humà. L'estètica, d'una banda, habita en les paraules, mentre que la pedagogia, de l'altra, habita precisament en aquesta vulnerabilitat de l'humà. La pedagogia del llibre s'erigeix sobre la base de la tesi de la vulnerabilitat entesa en tant que altesa humana, tesi acompanyada per temes com ara el del nom, el de la fredor com a inhu-

manitat, el de l'origen increïble de cadascun de nosaltres, el de les quatre ferides infinites, el de l'alteritat, el del «jo» com a unitat narrativa, el del perdó i la promesa, el del silenci... La pedagogia del llibre s'erigeix sobre la base de totes aquestes coses (tesi i temes) que defineixen la pregonesa de l'humà i per les quals hom se sent comogut una vegada les afronta humilment, no pot ser altrament.

Un recurs recurrent al llarg de l'obra és la citació de diversos poemes (o estrofes de poemes) que acompanyen de manera sublim allò que s'explica (tal com també reconeix Esquirol: *no me'n sé avenir, de com els grans poetes ajunten tan i tan bé*). En la línia del que s'esmenta més amunt, la citació de poemes fa encara més palesa la junctura del contrast entre l'estètica i la pedagogia presents en l'obra. Un poema és, *par excellence*, el símbol d'aquesta unió separada entre l'art d'embellir i l'art d'ensenyar, cosa que fa difícil construir-ne un (i encara més construir-ne un de bo). L'admiració que es professa envers els bons poetes capços de simbolitzar aquesta unió separada és totalment mereixedora, digna.

Un altre recurs recurrent que fa servir Esquirol al llarg de l'obra és presentar un quadre com a suport a l'explicació. Això no obstant, no abusa d'aquest recurs, de manera que els pocs quadres presentats queden gravats en la memòria del lector per sempre més; i no tan sols queden gravats

els quadres, sinó l'explicació que els acompanya. Quadre i explicació, explicació i quadre esdevenen, així, un tot no confós, no barrejat, sinó ben diferenciat i contrastat en el qual les parts integrants s'ajuden mútuament. Les pintures presentades són *La persistència de la memòria*, de Dalí; *L'imperi de les llums*, de Magritte; i *l'Angelus Novus*, de Klee. Tots tres quadres representen l'articulació diferenciada entre eternitat i temps; dia i nit; i esperança i ruïna, respectivament. Esta juntura del contrast evidencia que el moviment és quelcom essencial en l'humà.

En *Humà, més humà: una antropologia de la ferida infinita* es conta una anècdota de Sòcrates amb un sofista. El sofista li diu que sempre està amb les mateixes coses i de la mateixa manera. Sòcrates respon que sí, que és ben cert. Sòcrates, a diferència del sofista, no prova d'innovar, sinó que repeteix les mateixes coses i de la mateixa manera. El que prova l'assaig d'Esquirol és que, pel simple fet de posar sobre la taula certes coses (tesi i temes més amunt esmentats) que tot el món ha sentit alguna vegada al llarg de la seua vida, ja d'alguna manera es va un poc més endins en l'humà. A tall d'exemple: tot el món sap que ha nascut, que té un nom i quin és aquest nom, però el fet de llegir, de pair que el naixement és un inici increïble, que qui naix ve d'enlloc i que qui té nom és perquè algú li'l dóna, el fet de llegir, de pair aquestes coses fa pensar en l'inexplicable de determinades qüestions que són inescrutables (és per això que Sòcrates repeteix sempre el mateix i de la mateixa manera), en el misteri de vindre al món (major que el de marxar del món, fins i tot) o en la centralitat del «tu» (que és anterior al «jo», entès com a resposta al «tu»), respectivament.

La filosofia de la proximitat (de la qual forma part aquest assaig, tercer d'una tri-

logia iniciada amb *La resistència íntima: assaig d'una filosofia de la proximitat* i seguida de *La penúltima bondat: assaig sobre la vida humana*) és un discurs filosòfic volgutament poc pretensions (poc és molt, segons com, a parer de l'autor). Aquest fer filosòfic vindica la reflexió socràtica sobre la quotidianitat alhora que bandeja l'afany sofisticat innovador en tant que *fi per se*. El moll de l'os de l'humà rau en el fer diari, en el tornar i retornar sobre les mateixes coses i de la mateixa manera. El deixant que es desprèn de l'assaig d'Esquirol és que una bona teoria és també una bona pràctica; en altres paraules, que una bona teoria és aquella que també acompanya en el camí, que la filosofia és també filosofia de vida. En aquest sentit, *Humà, més humà: una antropologia de la ferida infinita* beu de la tradició grega clàssica. Prosseguint amb aquesta línia, no és casual que se cite Sant Francesc d'Assís i el seu «predicar amb l'exemple».

Altrament, el llibre que ens ocupa es construeix sobre la base del diàleg. Es fuig volgutament dels grans discursos omniabastants per refugiar-se en aquesta filosofia de la proximitat. No es tracta ja de cap *Teodicea* leibniziana, sinó més aviat d'asseverar «simplement» que el mal és banal. Poc es molt, de nou. Es dialoga amb autors com ara Nietzsche, Heidegger o Ricœur, entre d'altres. La finalitat de tot plegat és la de recórrer el camí de l'humà sense apartar-se'n (apartar-se'n és el *massa humà* de Nietzsche amb el seu *Übermensch*). Recórrer el camí de l'humà és aprofundir en la seua vulnerabilitat entesa com a altesa, cosa que dóna lloc a la cura i a l'empara, a l'acompanyar els altres i al ser acompanyat pels altres; recórrer el camí de l'humà no és donar respostes (cosa impossible ja que les qüestions són inescrutables), sinó tan sols recórrer-lo, és a dir, in-

tuir-lo, de la mateixa manera que hom intueix la infinitud quan es palplantia enfront de la immensitat de la mar.

L'assaig *Humà, més humà: una antrologia de la ferida infinita*, de Josep Maria Esquirol, és un cant a la paraula cordial, a la cura i a l'empara. L'horitzó és resseguir el camí amb esperança, com si l'humà fóra un *pelegrí atent* que té com a finalitat acompanyar els altres amb humilitat i tractar-los fraternalment (*germans menors*). La virtut d'aquest assaig és posar en relleu el valor de l'essencial en l'humà; la virtut d'aquest assaig és resistir des del desert, lloc des del qual *la conspiració també creix*. *Construeix ponts i canta noms*; la virtut d'aquest assaig és que fa planeres les inabastables ferides humanes sense que aquestes immobilitzen. Aquest «fer planer» no és res més que abrigar l'humà en el seu camí a la intempèrie.